

Hullo kosulio hiperjautrumo klausimynas lėtinio kosulio diagnostikoje

Laima Blažytė¹, Kristina Biekšienė¹, Raimundas Sakalauskas¹, Alyn H Morice²

¹ LSMU MA Pulmonologijos ir imunologijos klinika, ² Hullo universitetas, Didžioji Britanija

Reikšminiai žodžiai: lėtinis kosulys, kosulio hiperjautrumo sindromas, klausimynas.

Santrauka. Kosulys – vienas dažniausių simptomų, dėl kurio kreipiamasi į gydytojus. Daugeliu atveju kosulį sukelia kelios grupės priežasčių. Klinikinėje praktikoje pasiūlytas terminas „kosulio hiperjautrumo sindromas“, kuris apibrėžia nepaaiškinamo kosulio priežastis ir apima akivaizdžiai skirtingas lėtinio kosulio besiskundžiančių pacientų grupes. Kadangi kosulio hiperjautrumo sindromą objektyviai įvertinti kol kas nėra priemonių, buvo sumanytas Hullo kosulio hiperjautrumo sindromo klausimynas.

Kosulys – tai dažniausia priežastis ir simptomas, dėl kurio pacientai kreipiasi į medicinos specialistus. Gydytojo kasdienėje praktikoje dažniausiai susiduriama su ūminiu kosuliu, kuris yra peršalimo pasekmė. Tačiau lėtinis kosulys iki šiol apgaubtas paslapčių šydu. Jis apibrėžiamas kaip kosulys, trunkantis ilgiau nei 8 savaites. Kosulys labai įvairiai paveikia žmonių sveikatą. Ūminio kosulio atveju sveikata sutrinka laikinai. Lėtinio kosulio poveikis sveikatos būklei gali būti nuo labai menko, kai pacientai net nesikreipia pagalbos ir nekreipia dėmesio į patiriamą simptomą, iki nepakeliamo kosulio, kuris ženkliai pablogina gyvenimo kokybę. Dažniausiai nukenčia fizinės, psichologinės ir socialinės sveikatos sritys. Pacientai, kuriems yra lėtinis kosulys, dažniausiai skundžiasi krūtinės raumenų skausmais, miego sutrikimais ir užkimimu, šlapimo nelaikymu. Gali pasireikšti ir retesni simptomai: trumpas sąmonės netekimas, sunkus streso valdymas bei vėmimas. Nedidelė dalis pacientų jaučia priešingus simptomus, susijusius su noru ir pojūčiu kosėti ar kosulį susilaikyti. Sveikatos būklės psichologiniai aspektai – tai nerimas dėl sunkių nepagydomų ligų, pavyzdžiui, vėžio ir tuberkuliozės. Kosulio įtaka socialinei gerovei, priklauso nuo individualių aplinkybių. Kosulys gali būti sunkesnių santykių, viešų vietų vengimo, trukdžių darbe, o sunkesniais atvejais – ir priverstinėmis pertraukomis darbe, pasekmė. Priežastys, dėl kurių pacientai, besiskundžiantys lėtinio kosuliu, kreipiasi į gydytojus labai įvairios,

tačiau dažniausios – jaudulys dėl sunkios ligos, aplinkinių drovėjimasis, varžymasis.

Lėtinio kosulio priežasčių yra daug. Dažniausios yra trys: gastroezofaginio reflukso liga, astma ir nutekėjimo iš viršutinių kvėpavimo takų sindromas. Tačiau yra atvejų, kai net ir nuodugniai ištyrus pacientą, labai sunku lėtinį kosulį „įrėminti“ į tam tikros ligos rėmus. Anksčiau kosulys, kai nepavykdavo nustatyti jo priežasties, buvo vadinamas idiopatinis. Tačiau pastaruoju metu vyrauja koncepcija, kad kosulys kyla dėl kvėpavimo takų aferentinių sensorinių nervų hiperjautrumo. Manoma, kad šį neuronų hiperjautrumą sąlygoja įvairūs vidiniai ir išoriniai provokuojantys veiksniai. Tad pradėtas vartoti naujas, klinikinėje praktikoje dar nesutiktas terminas „kosulio hiperjautrumo sindromas“. Kosulio hiperjautrumo sindromas (KHS) – tai klinikinis sindromas, apimantis varginantį kosulį, kurį sukelia silpni terminiai, mechaniniai ar cheminiai dirgikliai. Šis sindromas – palyginti nauja paradigma, kuri yra nepaaiškinamo kosulio priežastis ir apima akivaizdžiai skirtingas lėtinio kosulio besiskundžiančių pacientų grupes. KHS atveju pasireiškiantys simptomai apima nuolatinį kutenimo ar dirginimo jausmą gerklėje ar krūtinėje, balso užkimimą, disfoniją ar gerklų obstrukciją. Šiuos simptomus kartu su kosuliu gali provokuoti aplinkos dirgikliai, kaip antai tabako dūmai, kvapai. Hiperjautrumo patofiziologija nėra aiški, tačiau manoma, kad tai susiję su TRP (angl. *transient receptor potential*) nociceptorių disreguliacija.

Nors daugelis klausimų apie šį sindromą dar lieka neatsakyti, jį atpažinti yra itin svarbu, norint ištirti lėtiniu kosuliu besiskundžiančius pacientus. Deja, kol kas nėra objektyvių priemonių nustatyti KHS. Todėl prof. A. H. Morice su bendraautoriais sukūrė Hullo kosulio hiperjautrumo klausimyną, kuris buvo sumanytas kaip priemonė, padėsianti paaiškinti bei atskleisti pagrindinius šio sindromo sukeltus simptomus ir požymius. 2015 metais šis klausimynas buvo išverstas į lietuvių kalbą ir validuotas (lentelė). Klausimyne pateikti klinikiniai klausimai vertinami balais, kuriuos susumavus sprendžiama, ar pacientui galėtų būti KHS. Viršutinė normos riba – 13 iš 70

Lentelė. Hullo kosulio hiperjautrumo klausimynas

Kaip toliau išvardytos problemos per PASTARĄJĮ mėnesį paveikė jus?
0 – tokios problemos neturėjote, 5 – sunki, dažna problema

Užkimimas ar problemos su balsu	0	1	2	3	4	5
Atsikrenkštimas	0	1	2	3	4	5
Jausmas, kad kažkas laša iš jūsų nosies į gerklę (užnosinio lašo simptomas)	0	1	2	3	4	5
Žiaugčiojimas ar vėmimas kosulio metu	0	1	2	3	4	5
Kosulys atsigulus ar pasilenkus	0	1	2	3	4	5
Spaudimas krūtinės ląstoje ar švokštimas kosėjant	0	1	2	3	4	5
Rėmuo, nevirškinimo jausmas, padidėjęs skrandžio sulčių rūgštingumas (ar jūs vartojate rūgštingumą mažinančius vaistus? Jei taip, žymėkite 5)	0	1	2	3	4	5
Gerklės kutenimas ar kąsnio pojūtis gerklėje	0	1	2	3	4	5
Kosulys valgio metu (valgant ar tik pavalgius)	0	1	2	3	4	5
Kosulys, valgant tam tikrus maisto produktus	0	1	2	3	4	5
Kosulys ryte tik atsikėlus iš lovos	0	1	2	3	4	5
Užeinantis kosulys kalbant ar dainuojant (pavyzdžiui, kalbant telefonu)	0	1	2	3	4	5
Kosulys daugiau būdravimo metu nei užmigus	0	1	2	3	4	5
Keistas skonis burnoje	0	1	2	3	4	5

HULL COUGH HYPERSENSITIVITY QUESTIONNAIRE IN THE DIAGNOSIS OF CHRONIC COUGH

LAIMA BLAŽYTĖ¹, KRISTINA BIEKŠIENĖ¹, RAIMUNDAS SAKALAIŠKAS¹, ALYN H MORICE²
¹ DEPARTMENT OF PULMONOLOGY AND IMMUNOLOGY LITHUANIAN UNIVERSITY OF HEALTH SCIENCES, ² UNIVERSITY OF HULL, UNITED KINGDOM

Keywords: chronic cough, cough hypersensitivity syndrome, questionnaire.

Summary. Cough is the most common symptom for which individuals seek medical advice. In most cases, cough is raised by various groups of causes. In clinical practice, the new term „Cough hypersensitivity syndrome“ (CHS) was proposed, which defines unaccountable cough reasons and different groups of patients with chronic cough. Whereas no objective methods to recognize cough hypersensitivity syndrome. Hull cough hypersensitivity syndrome questionnaire was created to help diagnose CHS.

LITERATŪRA

- Office of Population Censuses and Surveys. Morbidity Statistics from General Practice: 4th National Study 1991–1992. Series MB5 no. 3. London, Her Majesty's Stationery Office, 1995
- Schappert SM. Ambulatory care visits of physician offices, hospital outpatient departments, and emergency departments: United States, 1995. *Vital Health Stat* 13 1997;129:1–38.
- French CT, Irwin RS, Fletcher KE, Adams TM. Evaluation of cough-specific quality of life questionnaire. *Chest* 2002; 121:1123–1131.
- Birring SS, Prudon B, Carr AJ, Singh SJ, Morgan MDL, Pavord ID. Development of a symptom specific health status measure for patients with chronic cough: Leicester Cough Questionnaire (LCQ). *Thorax* 2003; 58: 339–343.
- French CL, Irwin RS, Curley FJ, Krikorian CJ. Impact of chronic cough on quality of life. *Arch Intern Med* 1998;158:1657–1661.
- Morice A. H., Fontana G. A., Belvisi M. G., Birring S. S., Chung K. F., Dicpinigaitis P. V., et al ERS guidelines on the assessment of cough. June 2007 European Respiratory Journal.
- Morice AH. The cough hypersensitivity syndrome: a novel paradigm for understanding cough. *Lung*, 2010; 188: S87-S90.
- Morice AH, Millqvist E, Belvisi MG, Biekšienė K, Birring SS, Chung KF et al. Expert opinion on the cough hypersensitivity syndrome in respiratory medicine. *Eur Respir J*. 2014; 44(5): 1132-48.
- Groneberg DA, Niimi A, Dinh QT. Increased expression of transient receptor potential vanilloid-1 in airway nerves of chronic cough. *Am J Respir Crit Care Med*, 2004; 170: 1276-1280.
- Abdullah H, Heaney LG, Cosby SL. Rhinovirus upregulates transient receptor potential channels in a human neuronal cell line: implications for respiratory virus-induced cough reflex sensitivity. *Thorax*, 2014 69: 46-54.